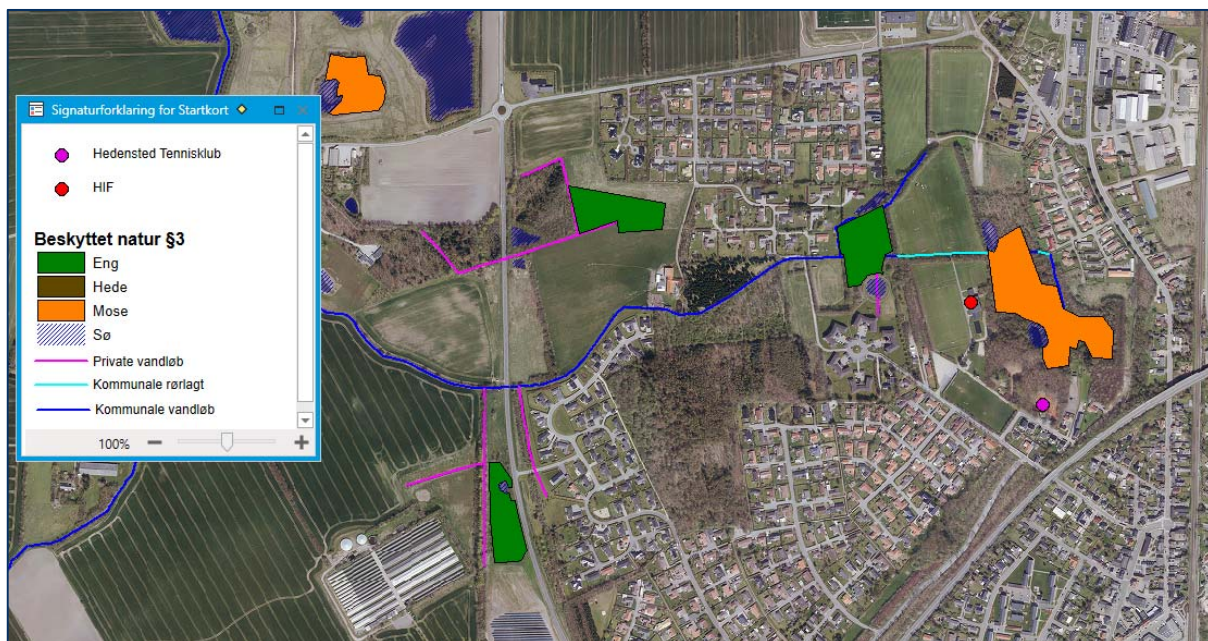

Hedensted Mose

Hedensted mose består af et ca. 2,5 ha stort beskyttet areal, beliggende øst for Hedensted Idrætsforening (HIF) og vest for jernbanen.

Nordøst for mosen ligger boligområdet Moseparken og der er flere skoler samt børnehaver i nærområdet, som ud over mosen også byder på arealer med beskyttet eng samt en række beskyttede vandhuller.

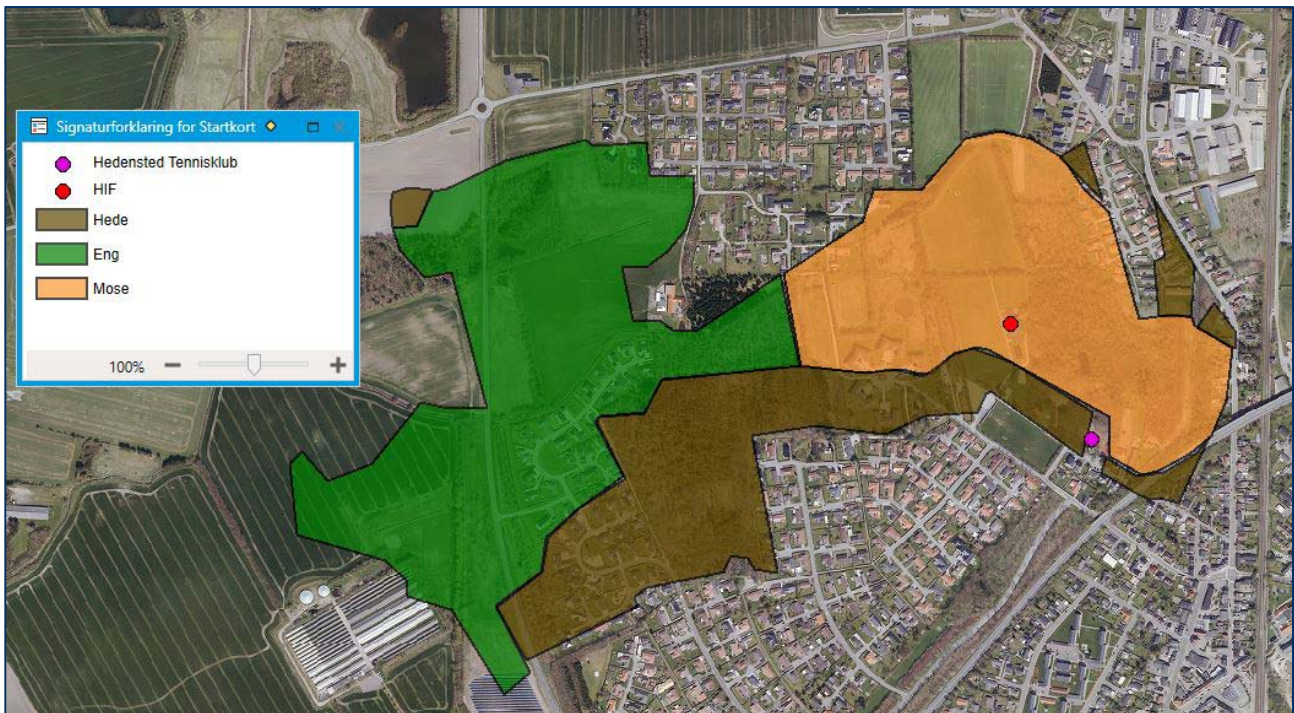
På kortet herunder ses mosens placering i forhold til Hedensted Idrætsforening (HIF), samt de andre beskyttede naturtyper i området. Tagkær Grøft afvander fra mosen og ud til Gesager Å.

Figur 1 – Kortet viser placeringen af Hedensted Stadion, Hedensted Idrætsforening (HIF), Hedensted Tennisklub samt de beskyttede naturtyper i området. Tagkær Grøft afvander fra mosen og ud til Gesager Å.

Mosen har tidligere været betydeligt større, og i dag benævnes en del af området da også som "Moseparken". Hedensted stadion kaldes i folkemunde for "Mosen", hvilket giver god mening, da flere af fodboldbanerne er placeret på arealer hvor der tidligere har været mose.

På kortet herunder ses naturtypernes udbredelse i området sidst i 1800-tallet, vist på baggrundskort fra 2017 så man tydeligt kan se hvilke dele af området, som tidligere har været en del af mosen.

Figur 2 - Kortet viser naturtypernes udbredelse i området sidst i 1800-tallet. Bemærk at HIF er placeret i det areal hvor der har været mose. Hedensted tennisklub er placeret uden for moseområdet.

Arealanvendelse gennem tiden

I 1800-tallet bestod omkring 20-25% af Danmarks areal af moser, men i dag udgør moserne så lidt som 1%.

Naturtypens tilbagegang i Danmark skyldes forskellige kulturindgreb, som f.eks. tørvegravning og afvanding.

Tørv har været en vigtig brændsel kilde og efterspørgslen steg under 1. verdenskrig hvor der blev mangel på kul og derefter igen under 2. verdenskrig hvor efterspørgslen eksploderede. Først i løbet af 1950'erne døde tørveproduktionen ud.

Afvanding af moserne er sket i forbindelse med tørvegravning, men man har også brugt at afvande både moser og enge, for at gøre arealerne egnede til opdyrkning, eller for at forbedre arealerne i forhold til afgræsning og/eller høslæt.

HIF blev grundlagt i 1928 på en lejet mark i mosen, og fodboldbanen kan ses på kortet herunder fra 1954.

Hedensted Tennisklub blev grundlagt i 1936, og deres bane ses også på kortet.

Som det også ses på kortet, så blev en stor del af mosens arealer på dette tidspunkt udnyttet til landbrugsdrift.

Figur 3 - Hedensted Mose i 1954. HIF's fodboldbane ses ved den røde prik som markerer hvor klubhuset i dag er placeret. Tennisklubbens placering er markeret ved den lyserøde prik.

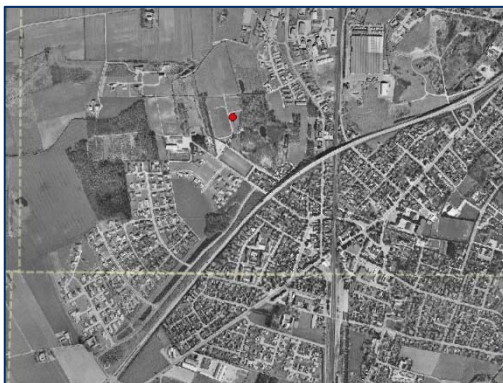
Frem mod i dag har Hedensted by udviklet sig, så der i dag er etableret boliger eller anden bebyggelse på alle sider af Hedensted Mose. Udviklingen i området omkring Hedensted Mose fra 1954, og frem mod i dag kan ses på kortene herunder.

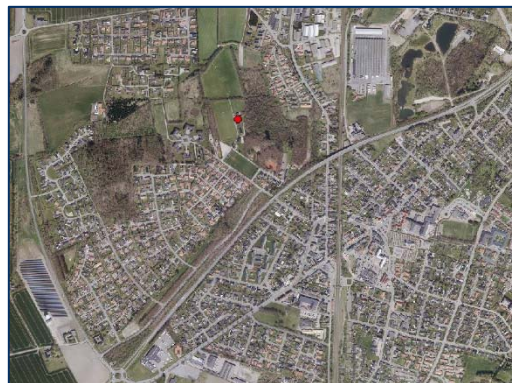
Figur 4 - 1954

Figur 5 - 1972

Figur 6 - 1990

Figur 7 - 2017

Arealanvendelse i dag

Hedensted Idrætsforening (HIF) er en velfungerende klub med i dag omkring 900 medlemmer. Klubben er gået fra at have den ene fodboldbane som i dag er klubbens opvisningsbane, til at råde over adskillige fodboldbaner fordelt på et større område i mosen, eller i Moseparken som området jo i dag kaldes.

Figur 9 – Hedensted Idrætsforenings klubhus med opvisningsbanen i forgrunden. Foto fra juli 2018. Foto Hedensted Kommune

Figur 8 – I dag råder HIF over flere arealer i området. Den røde cirkel markere placeringen af legeplads og opholdsareal. Den orange prik viser placeringen af pumpestationen.

At placere fodboldbaner i et område hvor der tidligere har været mose, er ikke uden udfordringer. For at holde fodboldbanerne tørre, er arealerne drænedede og regnvandet pumpes op i to brønde, hvor der fra den sidste brønd er overløb til Tagkær Grøft. Slukkes pumpen bliver arealerne meget våde.

Tennisklubben har udvidet fra en enkelt bane, til i dag at have tre baner.

Der er etableret en legeplads i området, som er meget brugt af de lokale børnehaver. I umiddelbar tilknytning til legepladsen er der et åbent opholdsareal, og et stisystem gennem mosen giver mulighed for at gå en tur og opleve naturen. Der er opstillet bænke langs stisystemet, og i den nordlige del af området er der endnu et åbent areal, hvor der er placeret et bordbænkesæt.

Der er altså umiddelbart gode rekreative værdier i området, som dog udfordres lidt af, at området ofte er meget vådt og at stierne ikke er tørre.

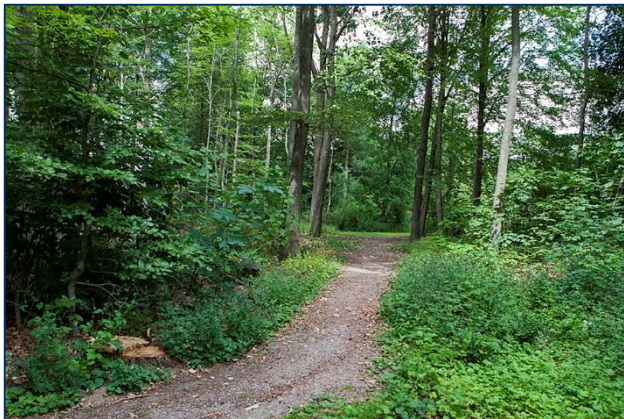

Figur 10 - Åbent opholdsareal bag legepladsen.
Foto fra juli 2018. Foto Hedensted Kommune

Figur 11 - Der er bænke opsat langs stisystemet. Foto fra juli 2018. Foto Hedensted Kommune

Figur 12 - Stisystemet giver mulighed for en gåtur gennem området. Foto fra juli 2018. Foto Hedensted Kommune

Figur 13 - Åbent areal i den nordlige del af området. Foto fra juli 2018. Foto Hedensted Kommune

Klimamæssige udfordringer

Klimaet forandrer sig.

Det betyder, at vi fremover må forvente, at skulle håndtere endnu mere vand på grund af øget nedbør, mere vand i vandløbene, stigende grundvand og stigende havvand. Med hensyn til udviklingen i nedbørsmønstret, skal vi i Danmark forvente en højere årsnedbør. Der vil om vinteren forventes at komme omkring 20-40% mere nedbør, mens der om sommeren samlet set vil være mindre nedbør, men hvor der til gengæld vil kunne forventes regnvejrhændelser som er 10-20% kraftigere end hvad vi oplever i dag.

DMI definerer et "skybrud" som en hændelse der giver mere end 15mm regn på 30 min, og "kraftig regn" som en hændelse der giver mere end 24mm regn på 6 timer.

Der er ikke en dansk klimatologisk definition på, hvor meget regn der skal falde i løbet af et døgn, for at det kan betegnes som ekstremnedbør, men ifølge DMI bliver der i Danmark

flere og flere episoder med ekstremregn, som giver mere end 60 mm regn i løbet af et døgn.

Figur 14 – Modelberegningen her viser risikoen for oversvømmelser ved 60 mm ekstremnedbør. I fremtiden forventes disse hændelser blive hyppigere og kraftigere. De to prikker på kortet markere placeringen af HIF samt tennisklubben.

I området omkring Hedensted Mose består udfordringerne i, at grundvandet mange steder står højt, samt at vandløbene ikke har kapacitet til at modtage de øgede mængder vand som tilføres fra deres opland i forbindelse med skybrud eller længerevarende regn hændelser.

Tagkær Grøft afvander fra Hedensted Mose og ud til Gesager Å. Når Gesager Å overbelastes fordi der udledes mere vand til vandløbet end det har kapacitet til, så resultere det i oversvømmelser. Det betyder desuden at vandet kan stuve op i Tagkær Grøft. Både fordi Tagkær Grøft ikke kan få ledt vand videre til Gesager Å, men også fordi der presses vand op fra Gesager Å til Tagkær Grøft.

En anden udfordring er, at regnvand mange steder udledes til kloakken. I forbindelse med kraftige regnvejrshændelser, kan det betyde at kloaknettet ikke kan følge med, og at der derfor kan ske oversvømmelser fra kloaknettet. Dette kan f.eks. resultere i at kældre oversvømmes med spildevand.

Oversvømmelser med spildevand udgør et hygiejnemæssigt problem samt forringer naturens vandmiljø.

Håndtering af udfordringerne

Udfordringerne i området er store og kan ikke forventes at kunne løses med ét tiltag. De skal håndteres gennem mange mindre løsninger, som til sammen kan gøre en forskel, og der er et fælles ansvar for at udfordringerne håndteres på en ansvarlig og bæredygtig måde.

For at håndtere udfordringerne med oversvømmelser med spildevand fra kloaknettet, har Hedensted Spildevand gennem flere projekter, arbejdet med at separatkloakere flere områder i Hedensted. Det betyder at regnvand og spildevand holdes adskilt. Mens spildevandet ledes til rensningsanlægget, ledes regnvandet hurtigt videre direkte ud i naturens vandkredsløb.

Hvis kloakkerne overbelastes i forbindelse med kraftige regnvejrshændelser, kan der stadig ske oversvømmelser fra kloaknettet, men oversvømmelserne vil bestå af regnvand i stedet for spildevand, og den hygiejniske del af udfordringen er derfor håndteret.

Som tidligere nævnt kan det være et problem, at vandløbene ikke har kapacitet til at modtage de øgede mængder vand, som tilføres i forbindelse med kraftige regnvejrshændelser.

Løsningen er ikke blot, at øge vandløbenes kapacitet ved at grave dem bredere og dybere eller at udrette dem, som man tidligere har haft gjort. Udover at det ville have en lang række negative konsekvenser for vandmiljøet, så ville det også betyde at man blot flytter problemerne med vand fra ét sted til et andet.

For at håndtere udfordringerne med de øgede vandmængder, er der derfor behov for at se på mulighederne for at tilbageholde og forsinke regnvand både inden det udledes til vandløbene samt undervejs på vandløbsstrækningen.

Hedensted Mose og en del af arealerne hvor HIF holder til, kan meget vel være en af de bedste muligheder for opmagasinerings af større mængder regnvand, som området kan byde på.

Man skal huske på at det er et område som har været vådt, og at det i dag kun er tørt fordi vi har afvandet og drænet arealerne. Hvis HIF slukker for pumpen, som holder de drænedede fodboldbaner tørre, så bliver arealerne meget våde.

Det vil være oplagt at undersøge hvor stor kapacitet et område, som det indtegnede på kortet herunder, vil have i forhold til opmagasinerings af vand. Samt om opmagasinerings af vand i området ville kunne medføre negative konsekvenser for andre områder. Derudfra kan man se på mulighederne for at udnytte området til klimatilpasning på forskellig vis.

Figur 15 – Det indtegnede areal, er muligvis områdets bedste bud på en mulighed for at kunne opmagasinere regnvand i større mængder..

Én mulighed er, at man kan lave klimatilpasning i området med udgangspunkt i at arealerne skal bibeholde den funktion de har i dag – nemlig som fodboldbaner. I perioder med ekstrem nedbør vil fodboldbanerne skulle kunne bruges til opmagasinering af vand, mens de i tørre perioder kan benyttes af HIF som hidtil. Man kan også overveje at bruge den ene af de midterste fodboldbaner udelukkende til opmagasinering af regnvand og lade pumpestationens brønd have overløb hertil i stedet for til Tagkær Grøft. I perioder med ekstrem nedbør, vil der så herfra kunne være overløb til en eller flere af de andre baner. Der vil selvfølgelig være behov for at regne på hvilken kapacitet for opmagasinering af regnvand, de forskellige løsninger har. For at kunne vurdere den konsekvens det vil have for HIF, vil der være behov for at forsøge at belyse, hvor ofte det kan forventes at arealerne vil skulle udnyttes til opmagasinering af regnvand.

En anden mulighed er, at man opgiver at udnytte arealerne til fodboldbaner, og i stedet stiller andre arealer til rådighed for HIF samt flytter klubhuset. Herved kan man udnytte hele det indtegnede område til klimasikringsområde, og skabe et nyt rekreativt område med bynær natur. Der kan f.eks. etableres et par små permanente søer, og stisystemet i mosen kan udvides til hele området.

Uanset om man ønsker at udnytte området til klimatilpasning i et eller andet omfang, eller man blot ønsker at bevare området som det er i dag, så skal man indstille sig på at området må forventes at blive mere vådt og at der er behov for at tage stilling til, hvordan de rekreative værdier i området kan bibeholdes og/ eller forbedres.